

دلایل وجوب نماز در مسجد

مرحوم علامه طهرانی معتقد است که مؤمن مسجد را تعمیر می‌کند به تعمیر ظاهری و باطنی و تعمیر ظاهری آن است که او را درست بنا می‌کند، چراغش را روشن می‌کند، او را جاروب می‌نماید، مسجد را معطر می‌سازد.

دلایل وجوب نماز در مسجد / داستان مسجد ساختن رسول الله

خبرگزاری مهر- مرحوم علامه طهرانی معتقد است که مؤمن مسجد را تعمیر می‌کند به تعمیر ظاهری و باطنی و تعمیر ظاهری آن است که او را درست بنا می‌کند، چراغش را روشن می‌کند، او را جاروب می‌نماید، مسجد را معطر می‌سازد. اما عمارت و تعمیر باطنی مسجد به کثرت مصلین و توجه و حضور قلب آنها در مواقع صلاة است. مرحوم علامه آیه الله حاج سیّد محمد حسین حسینی در فصل سوم کتاب انوار الملکوت مطالبی در باب نور ملکوت مسجد را مورد اشاره قرار داده است.

ایشان در آن مقال در تفسیر آیه 29 و 30 از سوره اعراف بیان می‌دارد: همانطور که سابقاً ذکر شد روح دین عبادت، و بهترین عبادت نماز است. خداوند برای آنکه مؤمنین در موقع عبادت حال و حضور قلب داشته باشند مکان هائی را معین فرموده که در آنها نماز گزارند؛ گرچه همه جا مکان خداست و هر جا نماز گزارده شود صحیح است.

و پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرموده است: جُعِلَتْ لِيَ الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَ طَهُورًا؛ [برای من همه جای زمین مسجد و پاک قرار داده شده است] لکن معلوم است جائی را که به نام خدا بر اساس تقوی بنا کنند و با آداب شرعیّه او را تنظیف نمایند و از تجمّلات و زینت ها خالی سازند و برای او مأذنه و میطهره قرار دهند، و مؤمنین برای ادای فرائض دور هم جمع شوند و دل به خدا دهند، و با رابطه‌های قلبی در صفوف واحد یکدل و یک جهت به خدا متوجه شوند، البته البته که خدا می‌فرماید: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَ صَابِرُوا وَ رَابِطُوا وَ اتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [سوره آل عمران (3) آیه 200] و امر به رابطه و ارتباط بدن ها و حواس و دل ها می‌کند، اثرش چندین برابر است.

ایشان با تاکید بر این مطلب که نماز توجه دل به خدا و سپردن نفس است به او، می‌افزاید: دعا در حال نماز آنقدر مؤثر است که جلوی امراض و گرفتاری ها و زلزله‌ها و مخاوایف سماوی و فقر و احیانا موت را می‌گیرد؛ مضافاً به آنکه امراض نفس را علاج می‌کند و مصلی را به مقام تقوی و طهارت رهبری می‌نماید. حال اگر در این معنی مؤمنین دور هم گرد آیند و یکدل و یک جهت این معنی را از خدای خود تمتی کنند به یک قدرت عجیب و پهنآوری دست زده، و با توجه آنها کارهای ممتنع آسان و مشکلات حلّ می‌گردد. چون بواسطه ارتباط نیروهای قلب، یکی به دیگری، نه تنها آن نیرو دو برابر می‌شود بلکه به اضعاف مضاعفه افزایش می‌یابد، و چنانچه افراد از دو زیاد شوند بطوری عجیب آن قدرت بالا می‌رود که چون به ده نفر برسد از حساب و إحصاء خارج می‌گردد؛ لذا در روایت است که چون عده مأمومین به ده نفر برسد حساب ثواب های نماز آنها را جز خدا کسی نداند.

علت استحباب خواندن نماز در مسجد

علامه طهرانی در ادامه علت استحباب خواندن نماز در مسجد و یا وجوب نماز در مسجد، مانند صلاة جمعه و صلاة عیدین با امام یا منصوب از ناحیه امام، را نه از جهت اختصاص نماز و مکان خدا به مسجد (کما آنکه علت توجه به کعبه و بیت الله الحرام نه از جهت اختصاص خدا به آن موضع است) بلکه از جهات دیگری می‌داند که با تدبّر و تأمل معلوم می‌گردد و خاطر نشان می‌کند: کعبه را چون مرد موحد و خداشناس حضرت ابراهیم بنا نموده، اولین کسی که علم توحید را در جهان برافراشت و بت ها را شکست و بر زمین ریخت، و اولین کسی که حاضر برای قربانی فرزندش در راه خدا شد و او را به قربانگاه برد، و اولین کسی که بر مظاهر عالم پشت زد و خورشید و ماه و ستاره را معبود نشمرد، بلکه دل به ظاهر نداد و خدا را از ماوراء حجب با چشم دل دیدار کرد و فریاد لا أُحِبُّ الْآفِلِينَ را به گوش جهانیان رسانید.

بنابراین در آیه عنوان کلام، خداوند امر می‌کند که مؤمنین دل های خود را به هر جا که محلّ سجده و اطاعت خدا و محلّ خضوع و خشوع و فنای در ذات اوست بسپارند، و وجهه‌های ظاهری خود را نیز به مساجدی که بر نام خدا بنا شده و محلّ سجده و اطاعت اوست بر خاک بگذارند و او را با اخلاص واقعی بخوانند.

محل مسجد جایگاه شهادت نبی یا وصی اوست

ایشان روایتی را از امام صادق به نقل از #171؛ کافی» بیان می کنند که: #171؛ [شخصی گوید] به امام صادق علیه السلام عرض کردم: من از نماز در مساجد خوشم نمی آید. حضرت فرمود: این طور مباش. هیچ مسجدی بنا نمی شود مگر اینکه بر قبر نبی یا وصی نبی که به شهادت رسیده است می باشد و از خون او بر این مسجد ترشحاتی خواهد بود. و لذا خدای تعالی دوست دارد که در آنجا ذکر او شود. پس نماز واجب و نوافل را در مسجد بجای آور و قضای نمازهای فوت شده را نیز بجای آور.»

علامه طهرانی در ادامه طرح مباحث با تاکید بر این نکته که مردم دو دسته اند: یک دسته که هدایت خدا به آنها رسیده و در راه افتاده اند و رو به منزل سعادت می روند، و دسته دیگر گمراهی بر آنها مهر زده شده و ابداً از هدایت بهره ای ندارند، می گوید: خداوند فطرت این دو گروه را مختلف ایجاد فرموده، بعضی را از سچین آفریده و هوای نفس و شهوت را بسیار با روح آنها آمیخته است، و گروهی را از علّیین آفریده و هوای نفس را اندک در آنها آورده، روح آنها صافی و لطیف و نفس آنها طاهر و پاک است. و بازگشت این دو دسته به همان منزل و مقامی است که از آنجا نزول کرده اند؛ هر کس به مأوای خود برمی گردد و به اصل خود بازگشت می کند.

این دو دسته با هم تفاوت بسیار دارند، آنها از شیطان تبعیت می کنند و اینان از رحمان. باد غرور و خود پرستی از مغزهای آنان خارج نمی شود، و روح انقیاد و تسلیم و دیده حق بینی و ضمیر پاک و دل تابناک اینان همیشه جاوید است. کسی که روحش در عالم تفرقه و اضطراب و در کشاکش عالم طبیعت سرگردان است و دیده اش به خدا باز نشده و مشرک است او نمی تواند تعمیر مساجد خدا بنماید، نه مسجد ظاهری و نه مسجد باطنی، نه آبادانی صوری او مؤثر است و نه اعمال نیکوی او بر حسب عقیده خود در اصلاح دل و قلب مؤثر است؛ ما کانَ لِلْمُشْرِكِينَ أَنْ يَعْمُرُوا مَسَاجِدَ اللَّهِ شَاهِدِينَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ بِالْكَفَرِ أُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ وَ فِي النَّارِ هُمْ خَالِدُونَ، إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ وَ أَقَامَ الصَّلَاةَ وَ آتَى الزَّكَاةَ وَ لَمْ يَحْشَ إِلَّا اللَّهَ فَعَسَى أُولَئِكَ أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ. [سوره التوبة (9) آیه 17 و 18]

اصولاً اثرات واقعیّه مترتبه بر مسجد جز به دست مؤمنین به خدا و روز جزا و نمازگزاران و زکات دهندگان و از خدا فقط بیم داران صورت نمی گیرد.

مؤمن مسجد را تعمیر می کند به تعمیر ظاهری و باطنی

ایشان در ادامه با ذکر احادیثی در رابطه با عمارت مساجد، می افزایند: باری مؤمن مسجد را تعمیر می کند به تعمیر ظاهری و باطنی: اما تعمیر ظاهری آن است که او را درست بنا می کند، چراغش را روشن می کند، او را جاروب می نماید، مسجد را معطر می سازد.

قالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ: مَنْ بَنَى مَسْجِدًا وَ لَوْ مَفْخَصَ قِطَاةٍ بَنَى اللَّهُ لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ. [رسول خدا فرمودند: کسی که مسجدی بسازد گرچه به اندازه آشپانه کبوتری باشد خداوند خانه ای در بهشت برای او خواهد ساخت.]

و همچنین، قال رسول الله صلى الله عليه و آله: مَنْ أَسْرَجَ فِي مَسْجِدٍ مِنْ مَسَاجِدِ اللَّهِ سِرَاجًا لَمْ تَزَلِ الْمَلَائِكَةُ وَ حَمَلَةُ الْعَرْشِ يَسْتَغْفِرُونَ لَهُ مَا دَامَ فِي ذَلِكَ الْمَسْجِدِ ضَوْءٌ مِنَ السِّرَاجِ. [رسول خدا فرمود: کسی که چراغی را در مسجدی از مساجد خدا روشن کند پیوسته ملائکه و عرشیان برای او طلب مغفرت می کنند تا وقتی که نور این چراغ در مسجد متلاًلاً است.] ولی البته باید مسجد را ساده بنا نمود و از هرگونه زینتی عاری کرد.

داستان مسجد ساختن رسول الله صلى الله عليه و آله و سلم با زحمات اصحاب

علامه طهرانی سپس به ذکر ساختن مسجد به دست مبارک رسول الله می پردازد که: حضرت رسول اکرم صلى الله عليه و آله و سلم در مدینه امر به بناء مسجد کردند، و خود حضرت با نفس شریف خود در ساختن آن شرکت کردند و مهاجرین و انصار کمک می کردند، و در ضمن عمل و گیرودار بنا شعر می خواندند و رجزها می سرودند؛ بعضی می گفتند: لَئِنْ قَعَدْنَا وَ التَّبِيُّ يَعْمَلُ فَذَاكَ مِثَا الْعَمَلِ الْمُضْتَلِّ [اگر ما بنشینیم و رسول خدا کار کند قطعاً این عمل از ما بسیار زشت و ناپسند خواهد بود]

پیغمبر فرمود:

لَا عَيْشَ إِلَّا عَيْشَ الْآخِرَةِ اللَّهُمَّ ارْحَمْ الْأَنْصَارَ وَ الْمُهَاجِرَةَ [هیچ زندگانی معنی و مفهومی ندارد، مگر زندگانی جهان آخرت؛ خداوندا انصار و مهاجرین را مورد رحمت و لطف خود قرار ده.]

و علی بن ابی طالب علیه السلام میگوید:

لَا يَسْتَوِي مَنْ يَعْمَلُ الْمَسَاجِدَ يَدَأُبُ فِيهَا قَائِمًا وَ قَاعِدًا وَ مَنْ يَرَى عَنِ الْعُبَارِ حَائِدًا [مساوی و برابر نیست کسی که مسجد می سازد و افراد در آنجا به قیام و قعود می پردازند، با کسی که از نشستن غبار بر بدن خود گریزان است.]

پس حضرت رسول الله با سمیط (یعنی خشت) بنا کردند؛ سپس مسلمین برای کمک زیاد آمدند، و حضرت دیوار را با سعیده (یعنی یک خشت و نیم) بنا کردند؛ و سپس باز مسلمین زیادتر برای کمک آمدند، و حضرت بنای جدار بالانتهی و الذکر یعنی (خشت های چپ و راست و مخالف هم) بنا کردند. سپس حرارت آفتاب برای نمازگزاران زحمت می داد، و اصحاب عرض کردند: یا رسول الله! خوب است دستور فرمائی سایبانی ترتیب دهیم. حضرت فرمودند: بلی! و امر فرمود سایبان ترتیب دهند. بنابراین چوب هائی از درخت خرما قائماً بر آن دیوار و در وسط مسجد بر سر پا کردند، و چوب هائی به عرض در بالای آنها گذاردند و روی آنها را از علف و گیاه ذخیر ریختند؛ و مدت ها مسلمین در زیر سایه آن گیاه ها نماز می گزاردند تا آنکه باران گرفت و از لابلای آن گیاهان خشکیده به مؤمنین سرایت کرد و آنها را باز می داشت. عرض کردند: یا رسول الله! خوب است دستور فرمائی روی این گیاه ها گل مالیده شود تا آب سرایت نکند. حضرت فرمود: لا! عَرِيشٌ كَعْرِيشِ مُوسَى، الْأَمْرُ أَعْجَلُ مِنْ ذَلِكَ! [نه! سقفی از شاخه های درختان مانند سقفی که حضرت موسی از شاخه های درختان بنا نهاد. ما چندان مهلتی نداریم که به این مسائل بپردازیم]

پس مسجد همین طور بدون سقف گل اندود بود تا رسول خدا از دنیا رحلت نمود. و دیوار این مسجد قبل از آنکه برای او سایبان درست کنند به اندازه قامت یک انسان بود، و حضرت تا وقتی که سایه این دیوار یک قامتی به اندازه یک ذراع می شد (که به اندازه یک خوابگاه بزرگ است) نماز ظهر می گزارد، و چون دو برابر می شد نماز عصر می گزارد.

عمارت و تعمیر باطنی مساجد به کثرت مصلین و توجه و حضور قلب

علامه طهرانی تاکید می کند: و اما عمارت و تعمیر باطنی مسجد به کثرت مصلین و توجه و حضور قلب آنها در مواقع صلاة است. باید مسجد را فقط برای نماز و دعا قرار داد تا قلب انسان نیز در موقع نماز به حرم حقیقی و مسجد واقعی دوخته شده، و با تمام شراشر وجود، انسان در مقابل ذات احدیت قیام کند و به مقام فنای واقعی خود برسد، اَوْ لَمْ يَرَوْا اَنَّا جَعَلْنَا حَرَمًا آمِنًا وَ يَتَخَفَتِ النَّاسُ مِنْ حَوْلِهِمْ اُ فَيَا بَاطِلُ يُؤْمِنُونَ وَ بِنِعْمَةِ اللَّهِ يَكْفُرُونَ [سوره العنکبوت (29) آیه 67] آنجا را خدا حرم واقعی قرار داده؛ و تا انسان خود را از کثافات پاکیزه نگرداند در آنجا راه نخواهد یافت بلکه از اطراف آن حرم انسان را می ربایند و می برند.

مستحب است که انسان هنگام ورود به مسجد کف کفش و نعل خود را ببیند، اگر آلوده است پاک کند سپس داخل مسجد شود. بنابراین باید توجهی به افق افکار نمود، اگر مضطرب و آلوده است انسان نیز پاک کند و سپس در حرم خلوت خدا وارد شود تا مانند اولیای خدا تمام شراشر وجودش محو و نابود گردد.